

BRISTEN PÅ ARBETSKRAFT

— EN SYNVILLA?

De synpunkter på arbetskraftsfrågan, som fil. lic. Erik Dahmén anlägger i nedanstående artikel, kan synas chockerande med tanke på den synnerligen besvärande bristen på arbetskraft och den livliga agitationen för att få hit utländska arbetare. När emellertid plats beretts för detta inlägg, som har en avsiktlig polemisk tillspetsning, så är det för att understryka Dahmén's tes, att samhällsekonomin's överansträngning är konstitutiv och att den inte kan hävas genom partiella åtgärder. Däremot vill vi med all kraft framhålla, att det finns vissa trånga sektioner i näringslivet, inom vilka lättnad skulle kunna åstadkommas genom en bättre tillgång till arbetskraft. Och det är ur denna synpunkt, som importen av arbetskraft måste fortsättas.

BRISTEN PÅ ARBETSKRAFT har efter kriget blivit en av de mest uppmärksammas företeelserna i den svenska samhällsekonomin, och i samband härmed har frågan om möjligheterna att importera utländska arbetare blivit mycket aktuell. Att en sådan import skulle kunna klara oss ifrån många av de största svårigheterna i dagens ekonomiska läge är egendomligt nog en av de få saker, som man rätt allmänt är överens om. Föreställningen vilar emellertid på en felbedömning av de verkliga orsakerna till den nuvarande kris-situationen.

Det kan vara skäl att till en början erinra sig från vilka utgångspunkter tanken på arbetskraftsimport ursprungligen togs upp och jämföra dem med hur man numera brukar se på saken. I ett arbete om Sveriges arbetskraft och den industriella utvecklingen, som utgavs härom året av Industriens utredningsinstitut, väcktes frågan med utgångspunkt från det faktum, att Sverige under de närmaste 10 à 15 åren skulle komma att vara i en övergångsperiod i sin befolkningsutveckling, nämligen under tiden fram till dess att 40-talets stora årskullar hunnit växa upp och öka de naturliga tillskotten till arbetsmarknaden. Tanken var att en import av yngre utländsk arbetskraft i någon mån skulle kunna råda bot på den svacka i befolkningsstrukturen, som kommit att uppstå på grund av de låga födelsetalen under mellankrigstiden.

Önskvärdheten av en sådan invandring kvarstår alltså, om man ser saken på litet längre sikt. Men

man måste ha klart för sig, att vinsten på kort sikt ur nationalekonomisk synpunkt skulle vara lika med noll i den mån vi skulle bli tvungna att bygga bostäder åt de invandrade, och att den skulle vara rätt liten, även om vi sluppe detta, eftersom knapphet på råvaror, bränsle, el. kraft och transportmöjligheter m. m. ändå för industrins del skulle omöjliggöra större produktionsökning. Vad jordbruket beträffar skulle det säkerligen inte heller bli någon nämnvärd produktionsökning och således inte heller någon förbättring i försörjningsläget och minskning av inflationstrycket, utan vinsten skulle bestå av en i och för sig givetvis synnerligen önskvärd lättnad i jordbrukarnas arbetsbörda.

På längre sikt skulle en sådan invandring emellertid innebära en vinst för vårt folkhushåll i form av en förbättring i försörjningsläget, eftersom den skulle ge oss en mera produktiv befolkningsstruktur, m. a. o. flera »närande» i förhållande till de »tärande», och det finns ingen anledning att exempelvis av rädsla för minoritetsproblem avstå från import av utländsk arbetskraft i den omfattning som behövs för att uppnå ett sådant syfte. Men detta är något helt annat än den efter hand alltmer spridda uppfattningen att invandringen skulle vara ett medel att hjälpa oss ur det slag av svårigheter, som dominerar dagens läge. Denna uppfattning är felaktig inte bara på kort utan också på lång sikt.

Det måste nämligen uppmärksammas att svackan i befolkningsstrukturen inte är den dominerande orsaken till det nuvarande läget på arbetsmarknaden. Detta har i stället kommit att helt domineras av den »brist på arbetskraft», som har sin omedelbara orsak i penning- och efterfrågeöverskottet i förhållande till varutillgången, och som ytterst kan föras tillbaka på samhällsekonomin's överansträngning. Den »bristen» kan inte avhjälpas genom invandring. En del lättnader skulle visserligen kunna uppnås på enstaka håll med tillhjälp av yngre utländska arbetare, särskilt om de sattes in på trånga sektioner i produktionsapparaten, där maskinkapacitet finns och bara arbetare saknas. Men det skulle härvid bara vara ett symptom på samhällsekonomin's sjukdom, som skulle neutraliseras. Det skulle uppstå nya trånga sektioner på andra håll i näringslivet och ny »brist på arbetskraft» skulle ideligen visa sig, så länge inte det ondas grundorsak angri-

(Forts. på sid. 68)

pits. När prisstegringarna och de otaliga svårigheterna i form av varubrist, ransoneringar, regleringar och annat krångel ytterst bottnar i våra försök att leva över tillgångarna, i överansträngning av våra ekonomiska resurser, åstadkommen genom orimligt snabba höjningar av penninginkomsterna, vidlyftiga krediter till utlandet och en forcerad socialpolitik, som alla partier av valtaktiska skäl tävlat om att rekommendera utan hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna, är det en orimlig tanke att import av arbetskraft skulle kunna återställa balansen, hejda prisstegringarna och råda bot på svårigheterna. Tanken vore rimlig endast om man skulle vilja tänka sig de utländska arbetarna såsom ett slags slavarmé, som lever på en låg standard och sålunda arbetar för oss, så att vi kan leva på en högre standard än vårt eget arbete och vår normala utrikeshandel kan förskaffa oss. Men detta vill naturligtvis ingen människa. Ingen vill förmena dem samma löner som svenska arbetare om de utför samma arbete och deras ofta stora familjer skall, antingen de följer med till Sverige eller stannar kvar i hemlandet, ha vår standard. Detta betyder, att det för deras räkning behövs inte bara stor livsmedels- och textilproduktion och dylikt utan också en särskild kapitalbildning i form av t. ex. bostäder och kommunikationsmedel. Att en invandring således varken på kort eller lång sikt kan befria oss från de problem och svårigheter, som försöken att leva över tillgångarna åsamkar oss och som kastar sin skugga över framtiden, är nödvändigt att understryka inte minst därför att man måste bringa ur världen en farlig vanföreställning, som drar uppmärksamheten bort ifrån möjligheterna att angripa det onda vid roten. I grund och botten är uttrycket »brist på arbetskraft» alldeles missvisande, när man ser saken ur samhällsekonomisk synpunkt. Mot en given tillgång på arbetskraft, som är fullt sysselsatt, en given teknisk och organisatorisk utrustning samt slutligen en given inriktning av produktionsresurserna svarar alltid en viss levnadsstandard. Försöker man höja denna över den sålunda givna nivån blott och bart genom att öka penninginkomsterna, kommer förvisso tillgången på produktionskrafter — inklusive arbetskraft — att visa sig otillräcklig. Men rimligare än att säga att det blir »brist på arbetskraft» är onekligen att säga, att penninginkomsterna och därmed konsumtionsefterfrågan blir för stor, dvs. balansen i samhällsekonomin rubbad. Försöker man återställa den samhällsekonomiska balansen genom att importera arbetskraft för att täcka en sådan »brist», kommer man att misslyckas. Det finns bara en väg bort från den återvändsgränd vi råkat in i. Vi måste med egna krafter producera så mycket som möjligt, men när produktionsresurserna är fullt utnyttjade måste munnen ovillkorligen rättas efter matsäcken.